

Systeeminen lastensuojelu kehittäminen Etelä-Pohjanmaalla

Tässä liitteessä:

- Taustaa
- Systeemisen lastensuojelun kehittäminen Etelä-Pohjanmaalla 2017- 2018
- Kehittäminen hankkeen jälkeen
- Suositukset jatkotoimenpiteiksi
- Lähteet ja materiaalit

Taustaa

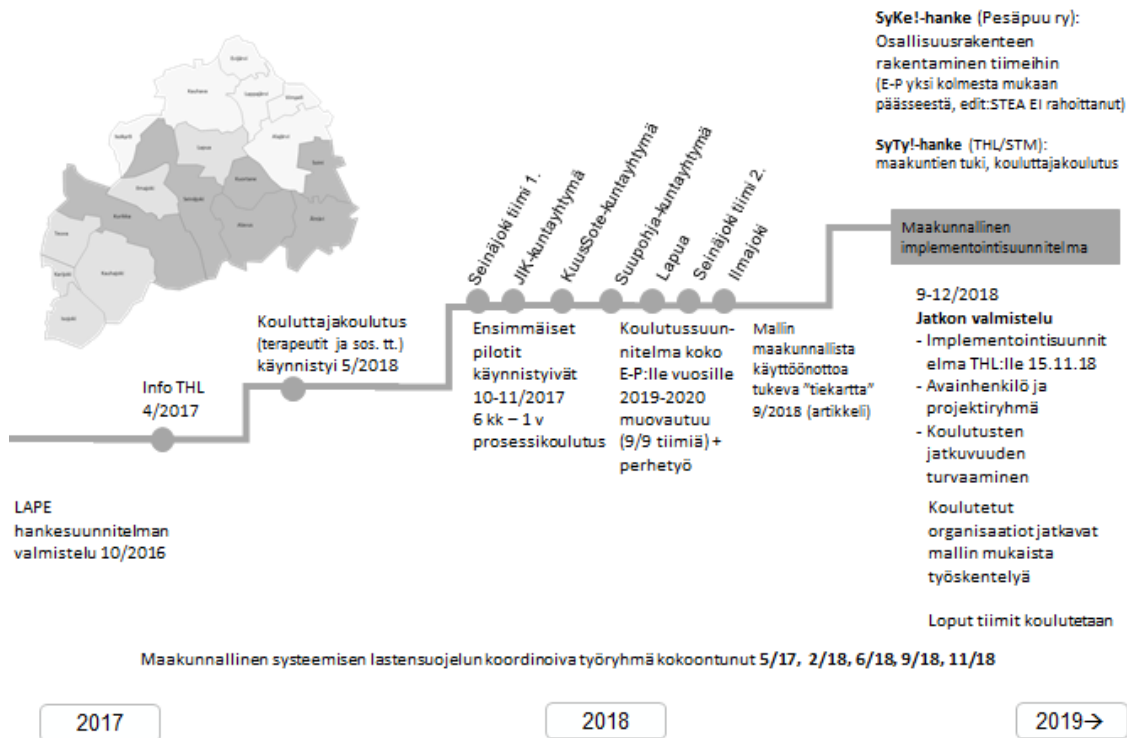
Etelä-Pohjanmaa lasten ja perheiden palveluiden hankesuunnitelmaan yhdeksi tavoitteeksi on määritetty systeemisen lastensuojelun pilotointi. Lastensuojelun systeemisen toimintamallin käyttöönotto on käynnistynyt osana Lasten- ja perheiden palveluiden muutosohjelmaa (LAPE) vuonna 2017, jolloin maakuntien sosiaalityöntekijöille ja perheterapeuteille tarjoutui mahdollisuus haakeutua Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen organisoimaan lastensuojelun systeemisen toimintamallin kouluttajakoulutukseen. Valmistuttuaan kouluttajat käynnistivät Lape-hankeiden tuella uutta toimintamallia pilotoivien tiimien koulutukset maakunnissa. Mallin käyttöönotto toimii osana selvityshenkilö Aulikki Kananojan ehdotusta lastensuojelun laatua parantavaksi tiekartaksi.

Sote- ja maakuntauudistukseen liittyen koko lasten ja perheiden palvelujärjestelmä on muutoksessa, kun sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut siirtyvät maakuntien vastuulle varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen jäädessä kunnille. Tarpeen luoda uusia toimivia yhteistyökäytänteitä on sanottu olevan suurin juuri lasten ja perheiden palveluissa. Systeeminen ajattelu toimii viitekehyyksenä myös silloin, kun sovitaan uuden palvelujärjestelmän edellyttämistä yhdyspintarakenteista.

Systeemisen lastensuojelun kehittäminen Etelä-Pohjanmaalla 2017–2018

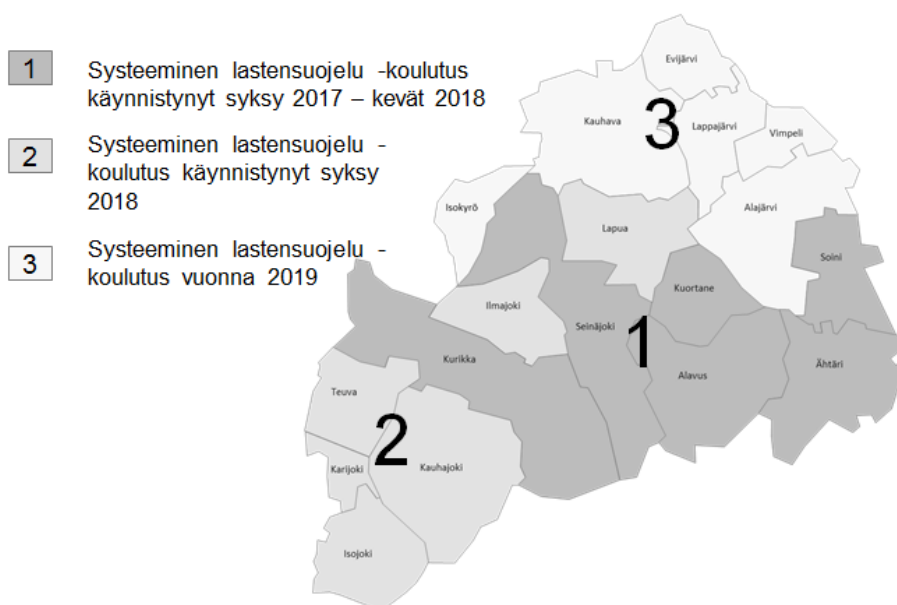
Systeemisen lastensuojelun (ks. kuva lopussa) neljän maakunnallisen kouluttajan koulutukset toteutuivat Etelä-Pohjanmaan osalta Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen järjestämässä ensimmäisessä, keväällä 2017 käynnistyneessä koulutusryhmässä ja kouluttajaresurssi täydentyi vielä yhdellä henkilöllä sitä seuranneessa koulutusryhmässä. Lastensuojelun tiimien koulutukset käynnistyivät välittömästi neljän kouluttajan valmistuttua ja koulutusprosessi on ollut jatkuva siten, että systeemisen lastensuojelun koulutus on v. 2017–2018 voitu toteuttaa maakunnan alueella kuuden lastensuojelutiimin osalta.

Kuva 1. Systeeminen lastensuojelun kehittäminen Etelä-Pohjanmaalla

Etelä-Pohjanmaalla on vuoden 2018 loppuun mennessä koulutettu 70 lastensuojelussa tai yhdenmetyssä sosiaalityössä työskentelevää esimiestä, sosiaalityöntekijää, sosiaaliohjaajaa, perhe-terapeuttia, perheohjaajaa ja perhetyöntekijää. Lisäksi koulutuksiin on osallistuttu mm. aikuis-sosiaalityöstä ja terveydenhuollosta. Vuonna 2019 on aikomus kouluttaa yli 50 ammattilaista lisää ja jatkaa edelleen vuonna 2020 maakunnallisen koulutussuunnitelman mukaisesti.

Kuva 2. Systeemisen lastensuojelun asteittainen leviäminen Etelä-Pohjanmaalla 2017–2019.

Vuosina 2017–2018 koulutettiin yhteensä kuudessa organisaatiossa: JJK peruspalveluliikelaitoskuntayhtymän Kurikan perhesosiaalityön ja lastensuojelun tiimit, Seinäjoen lastensuojelun avohuollon tiimit (kaksi koulutusta), Ilmajoen lasten ja perheiden palvelujen ja lastensuojelun tiimi, Suupohjan peruspalveluliikelaitoskuntayhtymän lasten ja perheiden palvelujen ja lastensuojelun tiimi, KuusSoten lasten ja perheiden palvelujen ja lastensuojelun tiimi sekä Lapuan lasten ja perheiden palvelujen tiimi. Vuoden 2019 aikana koulutusta jatketaan Kuntayhtymä Kaksineuvoisen, Järvi-Pohjanmaan ja Isonkyrön alueella, minkä jälkeen maakunnan jokaisella alueella on systeemisen toimintamallin koulutuksen saanut vähintään yksi lastensuojelun tiimi. Lisäksi vuonna 2019 huomioidaan uusien työntekijöiden koulutusten tarvetta niissä organisaatioissa, joissa koulutus on jo toteutunut.

Mallia on koulutettu lastensuojelun ja perhesosiaalityön työntekijöille sekä perhetyöntekijöille, mikä on nähty hyväksi työn jatkumollisuuden kannalta. Tätä toimintalinjaa jatketaan myöskin tulevaisuudessa vuosina levittämällä infojen muodossa tietoisuutta systeemisen lastensuojelun toimintaperiaatteista laajemminkin lasten ja perheiden sekä aikuisen palveluissa. Lastensuojeluorganisaatioiden johto ja esimiehet ovat suhtautuneet myönteisesti uuden toimintamallin käyttöönottoon. Sen on todettu syventäneen tiimien paneutumista lastensuojeluasiakkuuksiin, puheen on todettu kääntyneen enemmän lapsen ja suorien toimenpideratkaisujen arvioinnin sijasta keskustelussa painottuu aikaisempaa vahvemmin erilaisten vaihtoehtojen arviointi ja sitä seuraavat ratkaisut. Työntekijöiden näkökulmasta työskentely on tuonut työhön mm. näkökulmien avartumista ja työnohjauksellista tukea.

Organisaatioiden sitoutumista uuteen toimintamalliin on tuettu maakunnassa mahdollistamalla johdon ja esimiesten osallistuminen koulutusten aloitustapaamisiin. Johdon kanssa on myös tavattu koulutusten jälkeen varmistaen samalla työntekijöiden ja johdon välisen vuoropuhelun käynnistymistä ja orientoitumista työskentelyn mahdollistavien reunaehtojen huomioimiseen. Tämän lisäksi koulutukseen osallistuneiden tiimien esimiehet ovat kokoontuneet maakunnallisena työryhmänä ja toimintamallista on jaettu tietoa Lape-hankkeessa sekä sote- ja maakuntavalmistelussa toimivissa työryhmissä ja seminaareissa.

Alustavia kokemuksia (kuva 3) mallin käyttöönotosta on kartoitettu sähköpostikyselyllä, johon vastasi Seinäjoen, JJKyn, KuusSoten ja Lapuan lastensuojelun edustajat (liitteen lopussa koonti). Koulutusten jälkeen on kerätty palaute koulutuksista. Koulutuksissa on pidetty erityisen toimivana sosiaalityöntekijä-terapeutti-kouluttajapariyhdistelmää.

Kuva 3. Alustavat kokemukset systeemisen lastensuojelun työskentelymallista.

Mitä systeemisen lastensuojelun pilotoinneista on tähän mennessä opittu?

- Muutos vaatii aikaa
- Toimijoiden käsitys mallin toimivuudesta lastensuojelussa on vahvistunut
- Mallin perusidean vaalimiseen tulee kiinnittää huomiota (mm. tiimien muodostaminen)
- Asiakkaiden osallisuutta tulee vahvistaa
- Viestintää mallista tulee lisätä perheiden ja yhteistyökumppaneiden suuntaan

Haasteet

- Lastensuojelutyön kuormittuneisuus / resurssit
- Työntekijöiden suuri vaihtuvuus ja rekrytointiongelmat
- Erot kuntien palvelujen saatavuudessa ja sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen toteutumisessa

Alustavat kokemukset systemisen lastensuojelun toimintamallin käyttöönotosta (kuva 3) ovat vahvistaneet toimijoiden käsitystä mallin toimivuudesta lastensuojelussa, jonka nykyiseen kuormituneeseen tilanteeseen kaivataan kipeästi uusia ratkaisuja. Maakunnassa tiedostetaan suomalaisen systemisen lastensuojelun toimintamallin toistaiseksi lyhyt historia ja tarve jatkokehittämiselle. Toteutetut toimintamallin edellyttämät muutokset lastensuojeluorganisaatioissa tarjoavat hyviä mahdollisuuksia sen implementoinnille.

Perheterapeutin osallistuminen on pystytty järjestämään systemisen lastensuojelun pilottitiimeihin huolimatta maakunnassa todetusta perheterapiaosaamisen vajeesta. Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri on vuonna 2018 käynnistänyt perheterapiakoulutuksen, johon mm. tuleva lastensuojelun systemisen toimintamallin terapeutitarve huomioiden on erikoissairaanhoidon työntekijöiden ohella valittu osallistujia mm. kuntien ja yhteistoiminta-alueiden perhetyön, perheneuvolojen ja perusterveydenhuollon työntekijöistä. Koulutus tulee parantamaan mahdollisuutta saada systemisen lastensuojelun tiimeihin riittävä terapiaosaaminen.

Ongelmaksi toimintamallin käyttöönotossa on noussut lastensuojelutyön kuormittuneisuus, työntekijöiden suuri vaihtuvuus ja rekrytointiongelmat. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmäärät ovat systemisen lastensuojelun tavoitteisiin nähden todettu liian suuriksi, mihin organisaatiot ovat vaihtelevasti, kukin omista lähtökohdistaan, hakeneet ratkaisuja mm. henkilöstölisäyksiin ja asiakassegmentointiin liittyvällä uudelleenarvioinnilla. Sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen ja niille asetettujen tavoitteiden toteutumisessa on yleisesti todettu olevan vielä paljon tehtävää. Myös kuntien palvelujen saatavuudessa on eroja, mikä näkyy myös kuormituksena korjaavan lastensuojelutyön suuntaan ja asettaa haasteita palvelujärjestelmän läpäisevälle systemiselle muutokselle.

Tarkempi kuvaus Etelä-Pohjanmaan pilotointikokemuksista organisaationäkökulmasta on luettavissa Satu Mäki-Fossin ja Lars Lindholmin (2018) [Uudistuva lastensuojelu -julkaisussa \(THL\)](#) ilmestyneestä artikkelista [Maakunnallistuva lastensuojelu tienristeyksessä – tienviittoja systemisen lastensuojelun implementointiin](#). Artikkelissa kuvataan Etelä-Pohjanmaalla toteutunutta systemisen lastensuojelun kehittämistyötä ja peilataan sitä mallista laadittuihin vertailututkimuksiin. Samassa julkaisussa on myös muita systemistä lastensuojelua käsitteleviä hyödyllisiä artikkeleita.

Systemisen lastensuojelun toimintamallin keskeisimpänä tavoitteena on tuottaa lisäarvoa lastensuojelun piirissä oleville lapsille, nuorille ja perheille. Etelä-Pohjanmaalla oli vuoden 2017 lastensuojelutilaston (THL) mukaan lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa vuoden aikana 1504 0-17-vuotiasta lasta ja nuorta (taulukko 1). Kun lukuun lisätään vastaavat tiedot maakuntaan vuoden 2019 alussa liittyvän Isonkyrön kunnan osalta, luku nousee 1580. Uudesta toimintamallista hyötyy yli 1900 lasta ja nuorta, kun huomioidaan myös sijaishuollon asiakkuudet.

Taulukko 1. Lastensuojelun avohuollon ja sijaishuollon asiakasmäärät 2017.

ALUE	AVOHUOLTO	SIJASHUOLTO	YHTEENSÄ
Etelä-Pohjanmaa (HE 15/2017 vp)	1580	326	1906
Alajärvi	108	15	123
Alavus	122	27	149
Evijärvi	40	5	45

Ilmajoki	76	16	92
Isokyrö	76	-	76
Isojoki	-	-	-
Karjajoki	6	-	6
Kauhajoki	82	34	116
Kauhava	93	23	116
Kuortane	28	-	28
Kurikka	132	15	147
Lappajärvi	15	-	15
Lapua	189	24	213
Seinäjoki	488	138	626
Soini	14	-	14
Teuva	32	-	32
Vimpeli	17	7	24
Ähtäri	58	7	65

© THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sofkanet.fi 2005–2018

Myös lasten ja nuorten läheisten oletetaan hyötyvän uudesta toimintamallista, mikäli sitä pystytään toteuttamaan alkuperäisen idean mukaisesti. Systeminen tiimimuotoinen työskentelyn odotetaan parantavan lastensuojelutyön laatua ja samalla perheiden palvelusta saamaa kokemusta. Lapsia, nuoria ja perheitä osallistava toimintatapa ja ratkaisukeskeisyys tukevat vuorovaikutusta ja etenemistä kohti yhteisesti asetettuja tavoitteita. Englantilaisissa tutkimuksissa vanhempien puheenvuoroissa on korostunut kokemus kunnioittavasta kohtaamisesta, kuulluksi tulemisesta, vahvuuksien esille nostaminen ja luottamus asiakassuhteessa. Nämä kokemukset voi asettaa osaksi Etelä-Pohjanmaan maakunnallisen kehittämistyön tavoitteita.

Malliin liittyvät, kansallisesti tunnistetut riskitekijät

- tiimikoon jääminen liian suureksi
- perheterapeuttien saatavuus
- yhteistyökumppaneiden mukaan saaminen systemiseen työskentelyyn
- lähiesimiesten, johdon ja päätöksentekijöiden tuen puute kunta- ja maakuntatasolla
- asiantuntevan ja pysyvän työnohjauksen puute tiimikoulutuksen jälkeen

Organisaatiotason kansallisesti tunnistetut riskitekijät

- lastensuojelun ylikuormitus ja asiakasmäärät
- sosiaalityöntekijöiden saatavuus
- systemisen mallin jääminen maakunnan sote-valmistelun, palvelustrategian ja palveluluopauksen ulkopuolelle

Lastensuojelun systemisten tiimien tärkeimmiksi laatukriteereiksi asetetaan

- lapsen turvallisuuden varmistaminen
- joustava ja kokonaisvaltainen työskentely
- lasten ja heidän perheidensä osallisuuden varmistaminen

Systemisen lastensuojelun tiimien työskentelyssä painotetaan lasten turvallisuuden ensisijaisuutta. Joustavaa ja kokonaisvaltaista työskentelyä harjoitellaan erityisesti niiden perheiden kanssa, jotka valikoidaan soveltuvuuden perusteella ensisijaisesti systemisen lastensuojelun työskentelyyn ja mahdollisuuksien mukaan myös muiden perheiden kanssa.

Maakunnalliseen juurruttamishankkeeseen vuonna 2019 sisältyvien tehtävien kuvaus

Mallin juurruttamista, levittämistä ja kehittämistä tullaan jatkamaan kansallisesti. 2018–2019 SyTy!-systeemisen toimintamallin käyttöönotto ja juurruttamishankkeen toteutusta ohjaa ja valvoo Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö ja koordinoi Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Hanke sisältää Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen organisoiman tuen ja maksuttoman koulutuksen. THL:n toteuttaman hankkeen kautta maakunnat saavat jatkossakin systeemisen lastensuojelun kouluttajia maakuntaan ja maakunnat saavat osallistua mallin kansalliseen kehittämiseen mm. työpajojen muodossa. kansallisesti koordinoituun jatkohankkeeseen sisältyy myös mallin jatkokehittäminen ja tutkimus. Maakunnat eivät saa hankerahoitusta, vaan maakuntien on kustannettava hankkeeseen osallistuminen itse.

Etelä-Pohjanmaan kuntien ja yhteistoiminta-alueiden kuntayhtymien sosiaalihuollon vastuuviranhaltijat ovat kokouksessaan 11.10.2018 linjanneet tulevaa kehittämistyötä, mukaan lukien tulevan SyTy-systeemisen toimintamallin maakunnallisen käyttöönoton ja juurruttamishankkeen toteutusta seuraavasti:

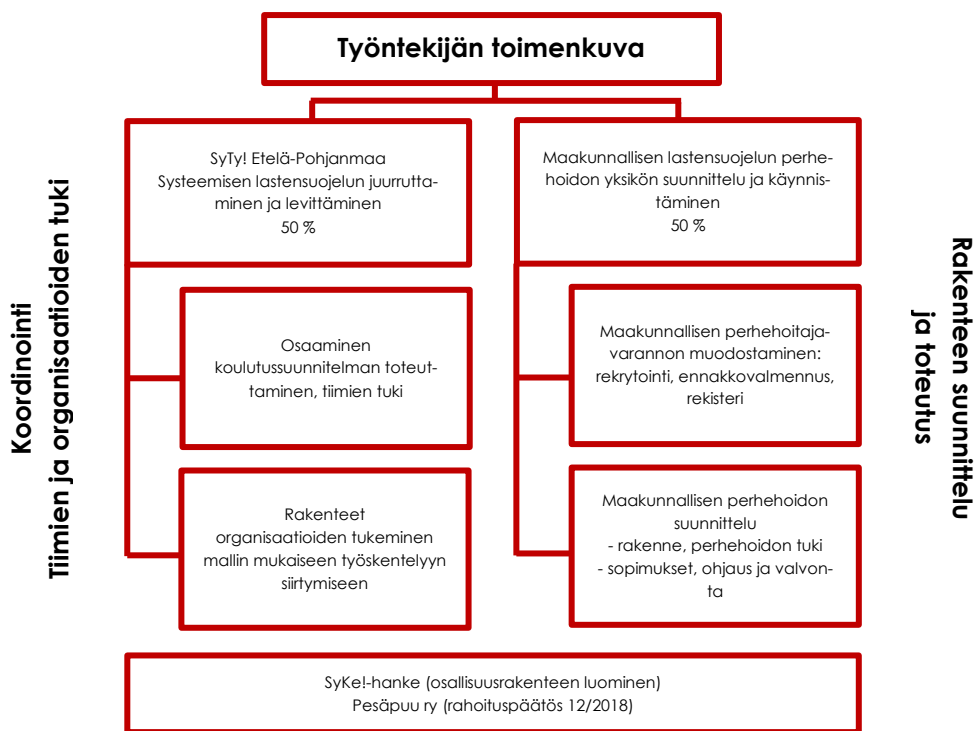
- Maakunnan kaikki kunnat/ yhteistoiminta-alueiden kuntayhtymät osallistuvat SyTy-systeemisen toimintamallin maakunnallisen käyttöönotto ja juurruttamishankkeeseen
- Hankkeen hallinnoijana toimii Seinäjoen kaupunki
- Hankkeen ohjausryhmänä toimii maakunnan Lape-ohjausryhmä
- Ohjausryhmän työtä tukee projektiryhmä, jossa on sosiaalihuollon johtavien viranhaltijoiden, lastensuojelun esimiesten, systeemisen toimintamallin kouluttajien, terapeuttien ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden edustus. Lisäksi maakunnallisessa systeemisen lastensuojelun työryhmässä (toimi v. 2017–2018) on nähty tärkeäksi asiakasosallisuuden ja Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin mukanaolo hankkeen projektiryhmässä.
- Hankkeen käytännön toteutukseen rekrytoidaan hankekoordinaattori ja tästä aiheutuvat kustannukset jyvitetään eri organisaatioiden kesken. Suhdetta maakuntavalmisteluun arvioidaan, kun valmistelun etenemisestä vuonna 2019 on tarkempi tieto.
- Toimintamallin implementoinnin toteutukseen palataan ja siihen osallistuvat alueet nimetään, kun hankkeen perusrakenteet on varmistettu.
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen vuoden 2019 systeemisen lastensuojelun kouluttajakoulutukseen haetaan Etelä-Pohjanmaan osalta koulutusmahdollisuutta kahdelle sosiaalityöntekijälle ja kahdelle terapeutille. Maakunnan riittävien kouluttajaresurssien säilyttäminen on kriittistä etenkin terapeuttien osalta.
- Hankesuunnitelman laadintavaiheessa on nähty tarkoituksenmukaisena liittää kokonaisuuteen kuntien ja yhteistoiminta-alueiden yhteistyönä toteutettava perhehoidon kehittäminen.

Kuva 4. Mitä SyTy-hankkeella tavoitellaan Etelä-Pohjanmaalla.

Miten SyTy!-hanke edistää toimintamallin käyttöönottoa?

- Toimintamallin suhdeperusteisuus palauttaa työtä sosiaalityön ytimeen ja tarjoaa pohjan johdonmukaiselle ja kestäväälle kehittämistyölle
- Tavoitteena löytää ratkaisuja lastensuojelun nykyiseen kuormittuneeseen tilanteeseen
- Uuden toimintamallin käyttöönotto on osa suurempaa reformia (sote-uudistus)
- Kouluttajavahvuuden turvaaminen (kouluttajakoulutus) ja THL:n tuki mallin käyttöönotolle (työpajat)

Kuva 5. Etelä-Pohjanmaan kuntien rahoittaman työntekijän toimenkuva.

Hankkeen käynnistyessä laaditaan tarkennettu toimintasuunnitelma hankkeen etenemisestä. Osituskartan avulla määritellään ja tunnistetaan keskeiset tehtävät sekä niihin liittyvät työpaketit. Ne kuvataan sillä syvyydellä, että kustannukset ja aikataulu konkretisoituvat. Lape-hankkeessa vuosina 2017–2018 toteutuneen laajan kouluttamisen myötä vuoden 2019 painopisteet ovat uusien tiimien kouluttaminen ja jo koulutettujen tiimien toimintamallin juurruttamisen tuki. Etelä-Pohjanmaalla on jo muodostettu maakunnallinen kouluttajapankki ja koulutussuunnitelma vuosille 2019–2020 on laadittu.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos toteuttaa kansallista arviointitutkimusta mukaan lähtevistä maakunnista. THL:n tutkimuksessa arvioidaan tutkimustiedon ja muun kertyvän kokemuksen perusteella systemisen toimintamallin toimivuutta ja kehitetään mallia eteenpäin. Tarkennettua toimintasuunnitelmaa laadittaessa neuvotellaan Etelä-Pohjanmaalta mallin implementointiin laajemmin mukaan lähtevien organisaatioiden osallistumisesta.

Kansallisen arviointitutkimuksen rinnalla suunnitteilla on tällä hetkellä toteuttaa tutkimusyhteistyötä ainakin Jyväskylän yliopiston alaisen Chydenius instituutin sosiaalityön graduvaiheen opinnäytetyöntekijän sekä Seinäjoen ammattikorkeakoulun ylempään ammattikorkeakoulututkintoon tähtäävän opinnäytetyöntekijän kanssa. Lisäksi mahdollinen sosiaalityön erikoistumisopintojen kehittämistehtävä on kytkettävissä hankkeeseen.

Paikallisesti toteutettavat mallin arviointikriteerit ja -tutkimukset neuvotellaan hankkeen käynnistyessä huomioiden THL:n kansallisen arvioinnin arvioitavat kohteet.

Etelä-Pohjanmaan koulutussuunnitelma

Etelä-Pohjanmaalla on laadittu koulutussuunnitelma toimintamallin eteenpäin viemiseksi vuosille 2019–2020. Koulutussuunnitelma on luonnos ja se on osana SyTy-hankesuunnitelmaa, joka on lähetetty kuntien johtaville sosiaalihuollon viranhaltijoille.

Koulutussuunnitelma on laadittu sillä oletuksella, että Etelä-Pohjanmaa saa kaksi uutta sosiaalityöntekijätaustaista kouluttajaa ja kaksi uutta perheterapeutitaustaista kouluttajaa ja että tiimien täydennyskoulutuksesta vastaa ainakin vielä vuoden 2019 osalta Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Koulutussuunnitelman laadinnassa on huomioitu, että uusilla kouluttajilla tulee toteutua ensimmäisen vuoden aikana kaksi koulutusta. Organisaatioilla, joissa koulutus on jo toteutunut, on mahdollisuus ohjata työntekijä toisen kunnan koulutukseen.

Koulutussuunnitelmaan asetetut tavoitteet vuoteen 2020 mennessä:

- Etelä-Pohjanmaan kaikki lastensuojelun ja perhesosiaalityön työntekijät on koulutettu systeemiseen työskentelyyn tai koulutus on käynnistynyt
- Vuonna 2020 pystytään aloittamaan maakunnalliset koulutukset, joihin ohjataan eri organisaatioista (ei enää tiimikohtaisia koulutuksia)
- Etelä-Pohjanmaan perhetyön tiimit on koulutettu systeemiseen työskentelyyn joko osana muun sosiaalityön koulutusta tai erillisenä, perhetyölle räätälöitynä koulutuksena
- Vuonna 2020 alkuvaiheen aallon jälkeen pystytään kouluttamaan systemaattisemmin myös yhteistyötahoja lyhyempien infojen muodossa.

Maakunnallinen kouluttajapankki

Kouluttajina toimivat THL:n tarjoaman kouluttaja-koulutuksen suorittaneet sosiaalityöntekijät ja perheterapeutit, joista on muodostettu maakunnallinen kouluttajapankki. Lastensuojelun järjestäjätahojen sopimuksella koulutusta toteutetaan yhteisvastuullisesti koko Etelä-Pohjanmaan maakunnan alueella ilman organisaatioiden välillä laskutettavia maksuosuuksia. Kouluttajaresurssi koostuu marraskuussa 2018 Järvi-Pohjanmaan (1), Kuntayhtymä Kaksineuvoisen (1) ja JIK-kuntayhtymän (1) sekä Ensi- ja turvakoti liiton (1) työntekijöistä sekä yksityisestä yrittäjästä. Omasa organisaatiossa toimiva kouluttaja puuttuu Seinäjoen ja Lapuan kaupungeilta, Ilmajoen kunnalta sekä Suupohjan liikelaitoskuntayhtymältä.

Maakunnallisen kouluttajapankin muodostavat (tilanne 12/2018):

- Marjo Sillanpää, sosiaalityöntekijä-perheterapeutti (Järvi-pohjanmaan perusturva, lasten ja perheiden palvelujen sosiaalityö ja lastensuojelu)
 - Tuula Ahonen, perheterapeutti (psyk. sh), Ilmajoen perheneuvola, JIK
 - Hanna Annola, sosiaalityöntekijä (pari- ja perhepsykoterapiaopinnot käyn. 9/2018), Etelä-Pohjanmaan ensi- ja turvakotiyhdistys, Seinäjoen turvakoti
 - Satu Mäki-Fossi, sosiaalityöntekijä, virkavapaalla (paluu 1.1.2019 alk.) lasten ja perheiden palvelujen ja lastensuojelun sosiaalityöstä, Kuntayhtymä Kaksineuvoinen
- + 2 sosiaalityöntekijää ja 2 terapeuttia vuoden 2019 keväällä käynnistyvän kouluttajakoulutuksen myötä

Lisäksi Jari Hautamäki, Hautamäki Training Oy

Maakunnan kouluttajat kouluttavat oman työnsä ohella. Kouluttajaparit sovitaan koulutuskohtaisesti työtilanteen sallimissa rajoissa. Koulutusmateriaalien jakamisessa hyödynnetään maakunnallista kouluttajien työtilaa. Ennakoitavissa olevien työntekijävaihdosten takia erityisen tärkeänä nähdään julkisessa palvelussuhteessa toimivien terapeuttien kouluttajakoulutus. Maakunnan sosiaalityöntekijöiden ja terapeuttien koulutushalukkuutta tullaan kartoittamaan kyselyllä.

Kehittäminen hankkeen jälkeen

Toimintamallin käyttöönottoa jatketaan vuosina 2018–2019 SyTy!-systeemisen toimintamallin käyttöönotto ja juurruttamishankkeella, jonka toteutusta ohjaa ja valvoo Sosiaali- ja terveysministeriö ja koordinoi Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Hanke sisältää Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen organisoiman tuen ja maksuttoman koulutuksen. Maakuntien lastensuojelun järjestämisestä vastaavat organisaatiot osoittavat resurssit toimintamallin käyttöönoton mahdollistamiseen alueiltaan. Hankkeelle perustetaan kansallisen tason ohjaus- ja projektiryhmä.

THL tarjoaa vuoden 2019 aikana kouluttajakoulutuksen viidelletoista sosiaalityöntekijälle ja terapeutille sekä mahdollisesti myös toiselle vastaavan kokoiselle ryhmälle. Etelä-Pohjanmaalla on nähty tarpeelliseksi jättää hakemus kahden sosiaalityöntekijän ja kahden terapeutin koulutuspaikasta.

Vuonna 2019 käynnistyvän THL:n kouluttajakoulutuksen aikataulu

Ryhmä I

I moduuli 19.–20.3.

II moduuli 14.–15.5.

III moduuli 3.–4.9.

Ryhmä II

I moduuli 2.–3.3.

II moduuli 21.–22.5.

III moduuli 17.–18.9.

SyTy!-hankkeen etenemisaikataulu

Marras-joulukuu 2018

- o Neuvottelut hankehallinnoijan kanssa
- o SyTy!-hankesuunnitelman laatiminen
- o Hankekoordinaattorin rekrytoiminen
- o Koulutussuunnitelman vahvistaminen organisaatioiden ja kouluttajien kanssa

Tammi-helmikuu 2019

- o Kouluttajien avoin haku
- o Projektiryhmän muodostaminen
- o Neuvottelut siitä, mitkä organisaatiot valikoituvat laajempaan implementointiin
- o Kouluttajakoulutukseen osallistuvien valinta
- o Tarkennetun toimintasuunnitelman (ml. maakunnallinen perhehoito), viestintä- ja vaikuttamissuunnitelman sekä tutkimussuunnitelman (oppilaitosyhteistyö) tarkentaminen

Helmi-joulukuu 2019

- o Tarkennettujen toimintasuunnitelmien toteutus ja koulutussuunnitelman toteutumisen seuranta. Maakunnallisen kouluttajapankin koordinointi
- o Arvioinnin ja THL:n kanssa tehtävän tutkimusyhteistyön koordinointi
- o Implementointia tukevan projektiryhmän toiminnan koordinointi
- o Pysyvän toimeenpanon suunnittelu ja sitä tukevien toimintojen valmistelu vuodelle 2020 ja siitä eteenpäin
- o Arviointi ja yhteenveto

Vuoden 2019 kansalliset työpajat (alustavat teemat) sekä muut tiedossa olevat aikataulut

- Työpaja II 5.2. tiimikoulutusten organisointi, täydennyskoulutukset
- SyTy!-hankkeen aloitusseminaari 5.3.
- Perheterapiakongressi 21.–23.3. (abstraktien jättöaikaa 30.11. saakka)
- Konsultoitujen sosiaalityöntekijöiden, perheterapeuttien ja työnohjaajien yhteinen tapaminen/täydennyskoulutus 16.4
- Tiimien perheterapeuteille ja työnohjaajille suunnattu seminaari 28.5.
- Työpaja III 4.6. viestintä ja vaikuttaminen, johto, muut tärkeät sidosryhmät, yhteistyökumppanit
- Lastensuojelun monitieteiset tutkimuspäivät, ajankohta ei vielä tiedossa (symposium systeemisestä mallista? Mahdollisesti loka-marraskuu 2019)
- Valtakunnallinen täydennyskoulutuspäivä koulutetuille tiimeille 1.10.
- Työpaja IV maakuntien avainhenkilöille 22.10. pysyvät rakenteet ja tuki mallin toimeenpanolle
- Päätösseminaari 12.11.

Arviointiteemaa pidetään esillä kaikissa edellä mainituissa työpajoissa.

Keskeiset suositukset jatkotoimenpiteiksi

- Etelä-Pohjanmaan kunnat ja kuntayhtymät jatkavat sovitusti systeemisen lastensuojelun kehittämistä sitoutuen maakunnallisen systeemisen lastensuojelun levittämisen ja juurruttamishankkeeseen (SyTy-hanke). Osana hanketta sitoudutaan myös arviointitutkimuksen tiedon tuottamiseen THL:lle.
- Tuleva maakuntaorganisaatio sitoutuu aikanaan systeemisen lastensuojelun sisällyttämiseen osaksi maakunnallisen lastensuojelun strategiaa, mikäli malli osoittautuu toimivaksi.
- Mallista ja sen keskeisistä periaatteista tiedottaminen yhteistyökumppaneille.
- Mallin perusideaan edelleen syventyminen koulutetuissa tiimeissä
- Uusien koulutusten järjestäminen ja koulutusten organisointi maakunnallisesti

Lähteet ja muut materiaalit

Etelä-Pohjanmaan maakunnallinen systeeminen lastensuojelu työryhmän muistiot (SharePoint)

[Maakunnallistuva lastensuojelu tienrysteyksessä – tienviittoja systeemisen lastensuojelun implementointiin \(Mäki-Fossi & Lindholm 2018\)](#)

Lisätietoa

- Carr Alan (2018 a.). Couple therapy, family therapy and systemic interventions for adult-focused problems: the current evidence base. Journal of Family Therapy.
- Carr Alan (2018 b.). Family therapy and systemic interventions for child-focused problems: the current evidence base. Journal of Family Therapy.
- Katarina Fagerström (2016) Ihmissuhteita rakentava ja ylläpitävä lastensuojelu. Hackneyn malli ja systeminen käytäntö lastensuojelutyössä. Työpaperi 42/2016. THL
- Pia Lahtinen, Leena Männistö & Marketta Raivio (2017) Kohti suomalaista systeemistä lastensuojelun toimintamallia –keskeisiä periaatteita ja reunaehtoja. Työpaperi 7/2017. THL
- Päivi Petrelius (2017) LAPE-hanke tuo systeemiseen työotteen lastensuojelutyöhön. Perheterapia-lehti 1/2017.

Mallin arviointituloksia:

- Lisa Bostock ym. (2017) Scaling and deepening the Reclaiming Social Work model: evaluation report. University of Bedfordshire and University of Cardiff .
- David Forrester ym. (2103) Reclaiming Social Work. An Evaluation of Systemic Units as an Approach to Delivering Children's Services. University of Bedfordshire.
- Steve Cross ym. (2010) Reclaiming Social Work. London Borough of Hackney Children and Young People's Services. London School of Economics and Political Science.

Kannattaa tutustua:

Uudistuva lastensuojelu: kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa (THL)

<http://www.julkari.fi/handle/10024/137112>

- sisältää kuvauksia systeemisen lastensuojelun sovittamisesta lastensuojelun kontekstiin.

Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman valtakunnalliset yhteiskehittämispäivät 21.–22.11.2018 Kuopio

- Kohtaava, systeminen työote lastensuojelussa – Tiina Civil
- Systeemisen, monitoimijaisen lastensuojelun verkostoyhteistyön periaatteet – Outi Abrahamsson ja Tiina Civil

Linkki tallenteeseen: <http://videonet.fi/web/thl/2018-avohuolto/>

Lisätiedot

Satu Mäki-Fossi ja Eija Ala-Toppari-Peltola, etunimi.sukunimi@seinajoki.fi

Perinteinen lastensuojelu

Asiantuntijakeskeinen työskentely, ongelmakeskeisyys ja keskittyminen ongelman seurauksiin

Tietoa puuttuu lapsen ja eri perheenjäsenten näkemyksistä ja käsityksistä siitä, mistä heidän mielestään on kysymys, minkälaiset syyt ovat perheen tilanteen ja ongelmien taustalla ja millaisia heidän ratkaisuehdotuksensa asiaan olisivat

Ohjaava ote tehtävään muutostyöhön (ei tällä hetkellä pidetä toimivana käytäntönä muutostyössä)

Osallisuus ja kuuleminen voi olla näennäistä

Tiimissä vain yksi ammattiala (sosiaalityö) edustettuna, tiimin tuki voi olla pintapuolista, konsultoivaa

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä pyrkii huomioimaan kaikkien osapuolten näkemyksiä

Perustehtävänä lapsen suojelutehtävä. Siihen, *miten* perustehtävää hoidetaan, lainsäädäntö ei niinkään anna tukea.

Systeeminen lastensuojelu

Ongelma nähdään eri tavalla, ei tarkastella niinkään ongelman seurauksia vaan taustalla olevia syitä.

Juurisyiden tarkastelu hypoteesityöskentelyn avulla mahdollistaa yhteisen ymmärryksen. Yhteinen ymmärrys on jo osa muutosta ja mahdollistaa kuulluksi tulemisen. Ei syyllistävä tapa.

Asiakas on itse määrittelemässä ongelmaa, pyrkii ajattelun kautta tapahtuvaan muutokseen.

osallisuus aitoa, ei näennäistä.

Monitoimijainen tiimi: sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat, terapeutti, koordinaattori, johtava sosiaalityöntekijä, jakavat vastuuta

Tiimissä selkeät roolit (lapsen, vanhempien työntekijät)

Perustehtävänä lapsen suojelutehtävä. Hyödynnetään perheterapian vaikuttavuutta (Alan Carr 2018 a & b) monella tavalla (systeeminen ajattelu ja joustavasti erilaiset lähestymistavat)

Satu Mäki-Fossi mukailleen Tiina CMII

Tiivistykset Etelä-Pohjanmaan alustavista kokemuksista malliin liittyen:

(kooste sähköpostikyselystä 10/2018)

Työntekijöiden ja esimiesten huomioita

- Lapsi on tullut enemmän näkyväksi ja erityisesti suhteessa laajempaa perhe/lähipiirin systeemiä – vuorovaikutussuhteita
- Perheet suhtautuneet myönteisesti uudenlaiseen työskentelytapaan (kokemuksia vasta vähän)
- Puhe vanhemmista on myönteisempää, puhutaan enemmän lapsista ja heidän näkökulmistaan perheen tilanteessa.
- Perheiden ja yhteistyötahojen kanssa työskentelyssä päästy asian ytimeen
- Ei yksin pohdintaa, jaettu vastuunkanto tuo voimavaroja työntekijöille: vähentää yksin tehtävää kuormaa
- Saa uusia työn tekemisen suuntia ja työkaluja, tapaamisten parempi valmistelu
- Oman työn reflektointia uudella lailla, työnohjausta

Kouluttajien huomioita

- Poisoppiminen siitä, että niin nopeasti lähdemme pohtimaan ratkaisuja tilanteisiin, vaatii opettelua
- Dialogissa oleminen vaatii myös harjoittelua. Puhumisen ja kuuntelemisen erottaminen. Puhumisen sijaan, kyky olla ja vain kuunnella.
- Palvelumanageroinnista juurisyiden tunnistamiseen ja siihen, mihin oikeasti tulisi työskentelyä suunnata.

- Sukupuu: perheiden lähiverkostoista ei tiedetä usein kovin paljoa. Voinut nostaa esiin esim. vanhemman, jonka kanssa työskenneltä vähemmän
- Koulutettavat lähtökohtaisesti ovat hyvin motivoituneita systemisen toimintamallin sisäistämiseen.

Työntekijöiden ja esimiesten huomioita – haasteet ja huolet

- Resurssit, sos. tt. ja terapeuttien saatavuus
- Huolta siitä, miten rakenteet saadaan mallia mahdollistavaksi
- "Vanhasta" poisoppiminen on työlästä, edellyttää kaikkien tiimin jäsenten osallistumisen ja vaivannäön
- Haastaa sosiaalityön osaamista, vaatii uskallusta uuteen tapaan. Vuorovaikutukseen, dialogiin ja asiakkaan kohtaamiseen perustuva työote edellyttää vahvaa ammattilaista ja itsevarmuutta työtettä kohdata lapsi. Täydennyskoulutuksen tarve on.
- Vaatii jatko/täydennyskoulutusta perusteiden jälkeenkin: muistutusta työtavoista.